

Vorwort Cuvânt-înainte Preface

POLLY LOHMANN

**Wie politisch ist Archäologie?
Und wie objektiv sind wir?**

Hintergrund, Umsetzung und Problematiken
einer Ausstellung der etwas anderen Art

**Cât de politică este arheologia?
Și cât de obiectivi suntem?**

Fundal, implementare și problematicile
unei expoziții de alt gen

**How Political is Archaeology?
And How Objective Are We?**

Motives, Implementation, and Problems
of an Exhibition of a Different Kind

Mit dem Titel ›Archäologie und Politik‹ mischen sich die Ausstellung und das vorliegende Begleitbuch in eine komplexe Debatte um die aktuelle gesellschaftspolitische Rolle der Archäologie und die Aufarbeitung der Geschichte des Fachs ein. Dahinter stehen vor allem Fragen nach Besitz und Besitzrechten: Wem gehört kulturelles Erbe? Wer darf sich (welche) Vergangenheit aneignen? Welche Länder und Institutionen verwahren die archäologischen Überreste der Menschheitsgeschichte – und mit welchem Recht? Diese Fragen bilden ein Spannungsfeld, das vor allem nationale Befindlichkeiten berührt: Denn Archäologie und Geschichte bilden die Grundlagen verschiedenster Identitäts- und Vergangenheitskonstruktionen [1; 5; 7]. Mit dem selektiven Fokus auf jeweils bestimmte Epochen oder spezifische Volksgruppen wurden und werden territoriale genauso wie Superioritätsansprüche begründet.

Im Europa des 19. Jahrhunderts lässt sich dabei vor allem ein starker Rückbezug auf die Antike konstatieren, der jeweils das Narrativ eines historisch begründeten Zusammenhalts in den sich bildenden Nationalstaaten formte: Römer, Germanen, Kelten, Belger, Helvetier, Daker, Illyrer, Makedonen, Griechen u. a. bildeten als vermeintliche Vorfahren die Brücke von der Vergangenheit in die Gegenwart (›Kontinuitätstheorie‹) [2; 4; 6; 9; 10]. Bis heute sind solche Narrative gesellschaftlich tief verwurzelt, und archäologische Hinterlassenschaften werden als deren

DE

handfeste Belege herangezogen. Ob man an die gezielten Zerstörungen des

Prin intermediul titlului ›Arheologie și politică‹, expoziția și catalogul care o însoțește îndeamnă la o dezbatere complexă despre rolul socio-politic actual al arheologiei în revizuirea istoriei acestei discipline academice. Pe fundalul acestei discuții, se află în primul rând întrebările legate de proprietate și dreptul de proprietate: Cine deține patrimoniul cultural? Cine își poate însuși trecutul sau doar o parte a lui? Care țări și instituții păstrează relicele arheologice ale istoriei umane – și cu ce drept? Aceste întrebări formează o relație tensionată care afectează în special sensibilitățile naționale: arheologia și istoria stau la baza unei mari varietăți de construcții identitare și ale trecutului [1; 5; 7]. Punând un accent selectiv pe epoci sau grupuri etnice specifice, au fost și sunt justificate revendicări teritoriale, precum și afirmațiile de superioritate.

În Europa secolului al XIX-lea, se poate constata o trimitere puternică la antichitate, care formează în fiecare stat național în curs de dezvoltare, narațiunea de coeziune fondată istoric: romanii, germanii, celții, belgae, helveții, dacii, ilirii, macedonenii, grecii ș. a. au creat, în rolul de presupuși strămoși, legătura din trecut până în prezent (›teoria continuității‹) [2; 4; 6; 9; 10]. Până în zilele noastre, astfel de narațiuni sunt adânc înrădăcinate în societate, iar vestigiile arheologice sunt folosite ca dovezi tangibile ale acestora. Indiferent dacă ne gândim la distrugerile țintite săvârșite de statul islamic în

RO

Siria sau la disputa privind numele ›Macedonia‹ dintre Grecia și (între timp)

As the title ›Archaeology and Politics‹ suggests, the exhibition and this accompanying book enter into the complex debates concerning the socio-political role of archaeology today and the history of this academic discipline. The debate is fuelled by questions regarding possession and rights of possession: who owns cultural heritage? Who has the right to make use of the past for their own narratives, and of which past? Which nations and institutions keep and manage archaeological and historical artefacts, and is this legitimate? These questions bring up conflicting priorities which mostly affect national sensitivities because archaeology and history are the basis for the construction of various identities and historical narratives [1; 5; 7]. These constructs focus on selected periods of time or ethnic groups and justify both territorial demands and claims to superiority.

In 19th century Europe, references to classical antiquity were used to construct narratives of uniform peoples and nation-building: Romans, Teutons, Celts, Belgae, Helvetians, Dacians, Illyrians, Macedonians, and Greeks, among others, formed a supposed bridge from the past to the present (›Theory of Continuity‹) [2; 4; 6; 9; 10]. Such narratives are still deeply rooted in today's societies and archaeological remains serve as their material proof. No matter if we think of the targeted destructions of archaeological sites in Syria by ISIS or of the dispute about the denomination ›Macedonia‹ between Greece and (in

EN

the meantime) Northern Macedonia, antiquity is an ideal point of reference

Islamischen Staats in Syrien denkt oder an den Streit um den Namen ›Makedonien‹ zwischen Griechenland und (inzwischen) Nordmazedonien, ist die Antike ideeller Bezugspunkt im aktuellen Zeitgeschehen. In extremer Form, und mit Hilfe ›alternativer‹ Geschichtsbilder, bedienen sich rechtspopulistische Gruppen, teils auch Subkulturen der Re-enactment- und Musikszene, der Vergangenheit. Durch diese Vereinnahmung ›von außen‹ ist die Archäologie als Wissenschaft zwangsläufig politisch – ob sie es will oder nicht. Die Ausstellung ›Archäologie und Politik‹ zeigt jedoch, dass die historischen Verflechtungen beider Felder vielfältig sind und sich ›Innen‹ und ›Außen‹ dabei schwer trennen lassen [12, p. 267].

2008 hat Charlotte Trümpler unter Mitwirkung zahlreicher Kolleg:innen in einem imposanten Werk mit dem Untertitel ›Archäologie und Politik‹ zu einer gleichnamigen Ausstellung die Hintergründe und Motive archäologischer Grabungen und Expeditionen im Zeitalter des Kolonialismus beleuchtet [15]. 2011 hat sich Hermann Parzinger in seiner Rolle als Präsident der ›Stiftung Preußischer Kulturbesitz‹ in einem Vortrag mit dem Verhältnis von Archäologie und Politik auf verschiedenen Ebenen beschäftigt und dabei Missbrauch und Diebstahl, Provenienzen und Restitutionsen von Kulturgut thematisiert [13]. Der vorliegende Band und die Pop-up-Ausstellung ›Archäologie und Politik‹ bewegen sich dazwischen: Sie widmen sich der politischen Aneignung und Instrumentalisierung von kulturellem Erbe mit dem verengten Blick auf ein

DE

Macedonia de Nord, antichitatea este punctul de referință ideal în cadrul evenimentelor actuale. Sub o formă extremă și prin intermediul unor imagini ›alternative‹ ale istoriei, grupurile populiste de dreapta, uneori și subculturii ale scenei de reenactment și ale scenei muzicale, folosesc trecutul. Prin această însușire ›din exterior‹, arheologia ca știință are inevitabil caracter politic – indiferent dacă intenționează asta sau nu. Expoziția ›Arheologie și politică‹ arată, însă, că relațiile istorice dintre cele două domenii sunt diverse și că separarea dintre ›din interior‹ și ›din exterior‹ este dificilă [12, p. 267].

În 2008, Charlotte Trümpler, a prezentat cu ajutorul a numeroși colegi, într-o lucrare impresionantă cu subtitlul ›Arheologie și politică‹ pentru o expoziție cu același nume, fundalul și motivele săpăturilor și expedițiilor arheologice din epoca colonialismului [15]. În 2011, Hermann Parzinger, în rolul său de președinte al ›Fundației Patrimoniului Cultural Prusian‹ (*Stiftung Preußischer Kulturbesitz*), a susținut o prelegere despre relația dintre arheologie și politică, punând accentul pe diverse aspecte, abordând abuzul și furtul, proveniența și restituirea patrimoniului cultural [13]. Volumul de față și expoziția pop-up ›Arheologie și politică‹ se află undeva la mijloc: acestea sunt dedicate arogării politice și instrumentalizării patrimoniului cultural, cu focusul țintit asupra unui singur monument. Acesta ilustrează în mod exemplar modul în care unul și același monument poate fi receptat foarte diferit în funcție de context și astfel

RO

in current developments. An extreme form of appropriation of the past takes place when ›alternative‹ histories are co-opted by right-wing populist groups, or by subcultures like the re-enactment or specific music scenes. This ›external‹ appropriation makes the academic field of archaeology political, whether it wants to or not. The exhibition ›Archaeology and Politics‹ shows, however, that archaeology and politics are historically intertwined on many levels, making it almost impossible to separate the ›internal‹ from the ›external‹ influences on archaeology [12, p. 267].

In 2008, Charlotte Trümpler published an impressive tome with the subtitle ›Archaeology and Politics‹. Together with an exhibition of the same name, the book dealt with the motives and historical background of archaeological excavations and expeditions in the period of colonialism [15]. In 2011, Hermann Parzinger, president of the ›Prussian Cultural Heritage Foundation‹ (*Stiftung Preußischer Kulturbesitz*) made the interrelation of archaeology and politics the subject of a lecture published as a booklet in which he problematised misuse and looting as well as provenances and restitution of cultural artefacts [13]. The present book and the pop-up exhibition oscillate between them: They deal with the political appropriation and instrumentalisation of cultural heritage, narrowing the focus to the history of a single ancient monument. By focusing on one example, they show how the same monument can be received differently according to its historical context and

EN

einziges Monument. Es zeigt exemplarisch, wie ein und dasselbe Denkmal in verschiedenen Kontexten ganz unterschiedlich rezipiert werden kann und sensibilisiert damit sowohl für Deutungsspielräume und Perspektiven als auch für problematische Geschichtskonstruktionen. Implizit wirft es damit auch die Frage auf, inwieweit Archäologie und Geschichtswissenschaft sich heute als politisch begreifen sollten und dürfen [11; 12; 14].

Die Biografie(n) des Tropaeum Traiani, oder: Rezeptionsszenarien

In dem großen Zeitrahmen von fast 2.000 Jahren zwischen dem Bau des Tropaeum Traiani und seiner Geschichte bis heute werden schlaglichtartig verschiedene Zeitpunkte beleuchtet, die seine Rezeption beeinflusst haben. Die ›Biografie‹ des Monuments bildet also den Ausgangspunkt und roten Faden der Ausstellung, chronologisch beginnend mit den Dakerkriegen und der ›Geburtsstunde‹ des Tropaeum Traiani 108/109 n. Chr. sowie seiner Wiederentdeckung und Erforschung im 19. Jahrhundert. Mit der Herstellung der Gipsabgüsse des Monuments im Ersten Weltkrieg teilt sich der Erzählstrang und folgt einerseits den Abgüssen nach Heidelberg, andererseits wird parallel dazu die Rezeptionsgeschichte des Originalmonuments im rumänischen Adamklissi weiter erzählt. Besonders in den 1960er und

DE

1970er Jahren ergibt sich mit den ›68er-Protesten‹ in Deutschland und dem

sensibilizează atât față de zona interpretativă și perspective, cât și față de construcțiile istorice problematice. De asemenea, ridică în mod implicit întrebarea, în ce măsură ar trebui și ar avea voie în ziua de astăzi, arheologia și studiile istorice, să se considere politice [11; 12; 14].

Biografiile monumentului Tropaeum Traiani, sau: Scenarii de receptare

În intervalul de aproape 2000 de ani dintre realizarea monumentului Tropaeum Traiani și istoria sa până astăzi, sunt evidențiate diverse momente care au influențat receptarea acestuia. ›Biografia‹ monumentului formează astfel punctul de plecare și firul comun al expoziției, începând cronologic cu războaiele dacice și ›ceasul nașterii‹ monumentului Tropaeum Traiani în 108/109 d. Hr., precum și redescoperirea și investigarea acestuia în secolul al XIX-lea. Odată cu producția pieselor turnate în ghips a monumentului în perioada Primului Război Mondial, firul narativ este împărțit. Pe de o parte, urmărește proiectele desfășurate la Heidelberg, iar pe de altă parte, se concentrează, în paralel, asupra istoriei recepției a monumentului original din Adamclisi. În special în anii 1960 și 1970, protestele din 1968 din Germania și regimul comunist Nicolae Ceaușescu din România au dus la o palpitantă juxtapunere a două scenarii de receptare, care – deși paralele din

RO

punct de vedere temporal – cu greu ar putea fi mai diferite. Reconstrucția

sensitise their audience to different possible perspectives and interpretations but also to problematic constructions of history [11; 12; 14].

The Biographies of the Tropaeum Traiani, or: Reception Scenarios

The time spanning from the building of the Tropaeum Traiani until today covers almost 2,000 years, which are represented by moments of time relevant for its history of reception. Starting chronologically with the Dacian Wars and the ›birth‹ of the Tropaeum in 108/109 CE and its rediscovery and investigation in the late 19th century, the ›biography‹ of the monument forms the starting point and theme of the exhibition. The production of the plaster casts for the University of Heidelberg during the First World War marks the division of the storyline in two different plots: the transport of the casts to Heidelberg, their exhibition there, and the use of the original Tropaeum Traiani in Adamclisi. Especially the 1960s and 1970s offer an intriguing frame for two contrary, although contemporary, scenarios with the 1968 student movement in Germany on the one hand and the communist regime of Nicolae Ceaușescu on the other. The reconstruction of the Tropaeum Traiani on site in 1977 eventually represented the ideologically charged ›rebirth‹ of the monument as it can be seen today.

Due to the limited size and the concept of the pop-up exhibition, the different historical contexts are only presented in a shorter format, focussing

EN

kommunistischen Regime Nicolae Ceaușescu in Rumänien eine spannende Gegenüberstellung zweier Rezeptionsszenarien, die – obwohl zeitlich parallel – unterschiedlicher kaum sein könnten. Die 1977 am ursprünglichen Ort errichtete Rekonstruktion des Tropaeum Traiani bedeutete schließlich eine ideologisch aufgeladene »Wiedergeburt« des Monuments in der Form, wie sie bis heute vor Ort steht.

Dem begrenzten Umfang und dem Format der Pop-up-Ausstellung entsprechend, können die verschiedenen historischen Kontexte nur knapp, und hauptsächlich ereignisgeschichtlich, vorgestellt werden. Zugunsten einer Erzählstrategie, welche die staatliche oder institutionelle Vereinnahmung des Tropaeum Traiani in wechselnden politischen Systemen oder Bewegungen darstellt, werden individuelle Erfahrungshorizonte nur am Rande thematisiert, was insbesondere die Gewalterfahrungen der rumänischen Bevölkerung unter der deutschen Besatzung des Ersten Weltkriegs und unter kommunistischer Herrschaft betrifft. Der Schwerpunkt der Darstellung liegt dagegen auf den Akteuren aus Politik und Wissenschaft, die mit ihren Thesen und Inszenierungen die Wahrnehmung des Monuments als Symbol einer jeweils unterschiedlich betrachteten Vergangenheit geprägt haben. Für das rumänische Selbstverständnis spielten dabei – mit wechselnder Gewichtung – die dakische und römische Ursprungstheorie eine Rolle, für die deutsche Forschung vor 100 Jahren waren dagegen

DE

monumentului Tropaeum Traiani în 1977 pe locul original, a însemnat în cele din urmă o »renaștere« a monumentului, în forma pe care o păstrează și astăzi, încărcată din punct de vedere ideologic.

Datorită spațiului limitat al expoziției pop-up, diferitele contexte istorice pot fi prezentate doar succint, concentrându-se în principal pe istoria evenimentelor. În favoarea unei strategii narative, care înfățișează însușirea națională sau instituțională a monumentului Tropaeum Traiani în contextul schimbărilor de sisteme sau al mișcărilor politice, experiențele individuale sunt discutate doar marginal, în special în ceea ce privește experiențele violente trăite de populația română sub ocupația germană în timpul Primului Război Mondial și sub stăpânirea comunistă. În cadrul prezentării, accentul se pune asupra actorilor din mediul politic și al științei care, prin intermediul tezelor și înscenărilor lor, au influențat percepția asupra monumentului ca simbol al unui trecut interpretat în moduri diferite. Pentru conștiința românească, atât teoria dacică cât și cea romană a originii au jucat, alternativ, un rol important. Pe de altă parte, pentru cercetările germane de acum 100 de ani, posibilele reprezentări ale germanilor pe Tropaeum în sensul ideologiilor naționaliste, erau centrale. În acest sens, monumentul triumfal a servit ca suprafață de proiecție pentru cerințe (politice) foarte diferite.

RO

on the history of events. The narration strategy of the exhibition builds on the official, governmental or institutional, appropriation of the Tropaeum Traiani in changing political systems and movements. The range of individual experiences, especially the violence experienced by the Romanians under the German occupation during the First World War and during the Romanian communist regime can therefore only partly be touched on. The main emphasis is on the academic and political parties which influenced the perception of the monument as a symbol of a differently read past. In Romania, the varying degrees of emphasis on the Roman and Dacian past played a key role in forming their national identity. Similarly, the German scholars 100 years ago saw foundations for their own nationalist ideologies in the possible depictions of Germanic warriors on the Tropaeum Traiani. These two lines of interpretation show that the Roman victory monument could satisfy diverse (political) needs.

Possibilities and Necessities: External and Internal Perception

With its emphasis on the historical developments and modes of reception of the Tropaeum and its plaster casts, the exhibition is necessarily selective. For example, the National Socialist era is not included, which may seem surprising at first glance. Despite the massive ideological abuse of archaeology under the National Socialists rule,

EN

von Germanen auf dem Tropaeum im Sinne nationalistischer Ideologien zentral. Insofern diente das Siegesmonument als Projektionsfläche für ganz unterschiedliche (politische) Bedürfnisse.

Was kann, was muss?

Innen- und Außenwahrnehmung

Durch den Fokus auf die für das Tropaeum und seine Gipsabgüsse relevanten historischen Entwicklungen und Rezeptionsformen muss die Ausstellung zwangsläufig selektiv bleiben: So wird man, was vielleicht zunächst überraschend scheinen mag, nichts zur Zeit des Nationalsozialismus in Heidelberg lesen – nicht etwa, weil die Archäologie in diesem Regime nicht massiv ideologisch missbraucht worden wäre, sondern weil die Abgüsse des Tropaeum Traiani zu dieser Zeit vergessen auf einem Heidelberger Dachboden lagerten. Umso intensiver haben wir in der Vorbereitung der Ausstellung diskutiert, inwieweit die Gewaltverbrechen der Besatzer während des Ersten Weltkriegs in Rumänien thematisiert werden können und müssen. Denn auch wenn wir uns um differenzierte Darstellungen bemühen, ist die Ausstellung dennoch eine deutsche – und eine vornehmlich altertumswissenschaftlich bestimmte noch dazu –, die an der Universität Heidelberg im Rahmen eines Seminars mit Studierenden konzipiert wurde.

Für uns schwer zugängliche oder rumänischsprachige Literatur bildete dabei eine zusätzliche Herausforderung.

DE

Ce poate, ce trebuie? Percepția interioară și exterioară

Datorită concentrării asupra dezvoltărilor istorice și a formelor de receptare relevante pentru Tropaeum și mulajele sale, expoziția trebuie să rămână inevitabil selectivă: Poate părea surprinzător la început, însă nu s-a scris nimic despre Heidelberg în timpul național-socialismului – nu pentru că arheologia nu ar fi fost abuzată masiv din punct de vedere ideologic în timpul acestui regim, ci pentru că mulajele monumentului Tropaeum Traiani au fost depozitate și uitate într-o mansardă din Heidelberg în acea perioadă. În pregătirea expoziției, am discutat cu atât mai intens, în ce măsură pot fi și trebuie aduse în discuție violențele ocupanților în timpul Primului Război Mondial în România. Chiar dacă încercăm să diferențiem prezentarea, expoziția este în continuare una germană – și una care se bazează în primul rând pe studii antice –, fiind concepută la Universitatea Heidelberg, în cadrul unui seminar, cu studenții. Pentru noi, literatura dificil de accesat sau în limba română a constituit un obstacol probă suplimentar. În acest sens, expoziția reprezintă inevitabil o viziune externă asupra unor fragmente din istoria României, la fel cum reprezentările de pe Tropaeum Traiani reflectă doar perspectiva externă a romanilor asupra adversarilor daci. Nu cunoaștem nicio sursă scrisă »a dacilor«, care ar putea arăta un punct de vedere alternativ – și strict vorbind nu știm nici măcar cum s-au numit ei înșiși [3, p. 39]. În cercetare, dacii

RO

the casts of the Tropaeum Traiani were stored in a remote attic and virtually forgotten at the time. Since the copies of the monument had spent that time without discussion, we discussed all the more intensively how, and to what extent, to deal with the violent acts of the occupying forces, during the First World War in Romania. This was one crucial point in the making of the exhibition because even if we strive for objectivity and differentiated perspectives, the exhibition remains one conceptualised by Germans – and one that primarily takes an archaeological perspective. As a project conducted with students in the course of a seminar at the University of Heidelberg, it faced challenges such as language barriers and access to special literature. The exhibition inevitably presents an external (German) perspective on periods of Romanian history, just like the reliefs of the Tropaeum Traiani only represent the external (Roman) perspective on the local Dacians. There are no surviving textual sources by the Dacians themselves which could offer us an alternative perspective. We do not even know how »the Dacians« called themselves [3, p. 39]. Scholars generally assume that Dacians are equivalent to the Getae; the Dacians, therefore, being synonymously called Getae or Daco-Getae.

For the Romans, Dacia and Moesia were border regions at the far end of the Roman Empire, a characteristic which has been transmitted to the modern perception of Romania as a country between »East« and »West«, and today's

EN

Insofern repräsentiert die Ausstellung unvermeidlich eine Außensicht auf Ausschnitte rumänischer Geschichte, so wie auch das Tropaeum Traiani in seinen Bildern nur die Außenperspektive der Römer auf ihre dakischen Gegner widerspiegelt. Von ›den Dakern‹ kennen wir keine eigenen Textquellen, die eine alternative Sicht zeigen könnten – und strenggenommen wissen wir nicht einmal, wie sie sich selbst nannten [3, p. 39]. In der Forschung werden die Daker häufig auch pauschal mit den Geten gleichgesetzt und synonym als Geten oder Geto-Daker bezeichnet.

Schon für die Römer eine Grenzregion am Rande des Imperiums, hat sich der liminale Charakter in die moderne Wahrnehmung Rumäniens übertragen – als Übergang zwischen ›Orient‹ und ›Okzident‹ und heutige Außengrenze der EU [8]. Diese geografisch bedingte ›Marginalität‹ ist also prägendes Element Rumäniens in der Innen- und Außenwahrnehmung. Filippo Carlà-Uhink hat erst kürzlich zu Recht darauf hingewiesen, dass Betrachtungen nationaler Identitätskonstruktionen nicht vor nationalen Grenzen haltmachen sollten, denn: Identität entsteht in Abgrenzung zu ›Anderen‹ – i. d. R. den unmittelbaren geografischen Nachbarn [16, p. 95]. Im Falle der Pop-up-Ausstellung zur Rezeptionsgeschichte des Tropaeum Traiani haben wir es jedoch mit einer etwas anderen Art der Grenzüberschreitung zu tun: Anstelle benachbarter Nationen wird hier die deutsche der rumänischen Geschichte und Antikenrezeption gegenübergestellt. Zwar sind diese beiden

DE

sunt adesea echivalați cu geții și sinonimi cu geții sau geto-dacii.

Chiar și pentru romani, teritoriul reprezenta o regiune de frontieră de la marginea imperiului, caracterul liminal fiind preluat în percepția modernă a României – ca tranziție între ›orient‹ și ›occident‹ și actuala frontieră externă a UE [8]. Această ›marginalitate‹ determinată geografic este un element definitoriu al percepției interne și externe a României. Filippo Carlà-Uhink a subliniat recent în mod justificat faptul că considerațiile privind construcțiile de identitate națională nu ar trebui să se oprească la granițele naționale, deoarece: identitatea rezultă din delimitarea de ›ceilalți‹ – de regulă de vecinul geografic imediat [16, p. 95]. În cazul expoziției pop-up despre istoria receptării monumentului Tropaeum Traiani, avem de-a face cu un tip de trecere a frontierei oarecum diferit: În locul națiunilor vecine, istoria germană este contrastată cu cea românească și cu receptarea antichității. Deși aceste două nu au luat naștere ca răspuns unul la altul, Tropaeum Traiani – și odată cu ocuparea României din 1916, arheologia locală în general – a trezit nevoi de ambele părți. În același timp, sunt evidențiate astfel legăturile dintre știința germană și cea românească până la Primul Război Mondial.

Revenind la percepția internă și externă a României și a Daciei antice, una dintre cele mai remarcabile schimbări de paradigmă se referă la ›barbarie‹: În timp ce romanii considerau inițial toate popoarele străine ca fiind ›barbare‹, inclusiv dacii, imaginea

RO

external border of the EU [8]. This geographical ›marginalisation‹ has been a characterising element of Romania, both in its internal and external perception. Filippo Carlà-Uhink has rightly claimed only recently that constructions of national identities should not just be analysed through the limited scope within national borders because identity is always constructed in opposition to ›others‹ – usually, direct geographical neighbours, which should also be taken into account [16, p. 95]. In the case of this pop-up exhibition on the reception history of the Tropaeum Traiani, however, we are dealing with a slightly different kind of crossing borders: instead of neighbouring nations, German and Romanian histories are being compared. The reception of antiquity in both of these countries has not developed in response to one another, but the Tropaeum Traiani (and, during the occupation, from 1916 on, Romanian Archaeology in general) has sparked interest and created needs on both sides. At the same time, the exhibition shows the German-Romanian scientific connections before and until the First World War.

Building on the topic of external and internal perception of Romania and ancient Dacia, one of the most striking observations is the shift of meaning or the changing attribution of the notion of ›barbarianism‹. The Romans considered all foreign peoples, including the Dacians, to be ›barbarians‹. This label of backwardness was mirrored in the concept of ›orientalism‹ of the Central European nations towards Romania

EN

nicht in Reaktion aufeinander entstanden, doch hat das Tropaeum Traiani – und mit der Besetzung Rumäniens ab 1916 die dortige Archäologie im Allgemeinen – Bedürfnisse auf beiden Seiten geweckt. Gleichzeitig zeigen sich dabei auch die Verflechtungen deutscher und rumänischer Wissenschaft bis zum Ersten Weltkrieg.

Zurückkommend auf die Innen- und Außenwahrnehmung Rumäniens und des antiken Dakien betrifft wohl einer der bemerkenswertesten Paradigmenwechsel das ›Barbarentum‹: Galten den Römern alle Fremdvölker zunächst als ›barbarisch‹, worunter somit auch die Daker fielen, trug sich das Bild des Rückschrittlichen im ›Orientalismus‹ der zentraleuropäischen Nationen gegenüber den Rumänen im späten 19. und 20. Jahrhundert fort. Eine Umkehrung dieses Narrativs sollte jedoch im Ersten Weltkrieg stattfinden, als die Angst vor den deutschen ›Barbaren‹ – von deren Gewalttaten an der Westfront man gehört hatte – sich in Rumänien ausbreitete.

Ideenfindung:

Es war einmal ein dunkler Keller

So wie auch die Entstehung der Abgüsse für die Antikensammlung der Universität Heidelberg einem Zufall geschuldet ist, ist auch die Idee zu diesem Ausstellungsprojekt ein Zufallsprodukt: In der ersten Arbeitswoche als frisch-

gebäckene Sammlungskuratorin in einen Keller der Universität geschickt, sah ich mich mit einem ganzen Raum voller

DE

retrogradului din ›orientalism‹ a dăinuit față de români în percepția națiunilor din Europa Centrală până la sfârșitul secolelor XIX și XX. O inversare a acestei narațiuni avea să aibă loc în Primul Război Mondial, când teama față de ›barbarii germani – ale căror acte de violență fuseseră auzite pe frontul de vest – s-a răspândit în România.

Fundadul:

A fost odată o pivniță întunecată

Așa cum mulajele pentru Colecția de Antichități de la Universitatea Heidelberg au fost create întâmplător, ideea pentru acest proiect de expoziție a fost, de asemenea, rezultatul întâmplării: În prima mea săptămână la locul de muncă ca nou curator al colecției, am fost trimisă într-o pivniță a universității și m-am trezit într-o cameră plină de mulaje de ghips în format mare. Discuțiile cu colegii au dezvăluit că era vorba despre matrițele mulajelor monumentului realizate după Tropaeum Traiani, pe lângă care trecusem ani de zile ca studentă, fără să știu despre ce este vorba. Au urmat trei zile în adâncul pivniței pentru a vizualiza și documenta toate obiectele, precum și multe ceasuri de cercetare în Arhivele Generale de Stat din Karlsruhe în vara anului 2018: Două acte conțin corespondența pentru cererea și producția mulajelor și pentru transportul lor la Heidelberg. Consecința necesară a fost o vacanță de mai multe săptămâni în România în

2019, în timpul căreia nu numai că am putut vedea componentele originale și

RO

in the late 19th and 20th century. An inversion of this label happened during the First World War when reports of the German ›barbarians‹ and their violent acts at the western front reached Romania.

Background Story:

Finds from the Underground

Just like the Heidelberg plaster casts of the Tropaeum Traiani were a product of chance, the idea for the exhibition project was inspired by coincidence. During my first week as the new curator of the Collection of Classical Antiquities at the University of Heidelberg, I was sent into the basement of the main university building. Being confronted with a room full of large plaster moulds, I asked some colleagues about them and found out that these are the negatives of the plaster casts from the Tropaeum Traiani, which my friends and I had passed cluelessly for many years during our studies. Three days of intense documentation work in the basement followed as well as many hours of research at Karlsruhe's General State Archive in the summer of 2018. Two files contained the correspondence concerning the permission for and the production of the plaster casts as well as their transport to Heidelberg. A holiday trip to Romania over several weeks, in 2019, was the necessary next step in order to see the surviving original parts and the recon-

struction of the Tropaeum Traiani in Adamclisi. The trip also made me fall in

EN

großformatiger Gipsabgussformen konfrontiert. Rückfragen bei Kolleg:innen ergaben, dass es sich um die Formen der Abgüsse des Tropaeum Traiani handelte, die man als Studentin jahrelang ahnungslos passiert hatte, ohne zu wissen, worum es sich handelte. Es folgten drei Tage in den Tiefen des Kellers, um alle Stücke zu sichten und zu dokumentieren, sowie viele Stunden der Recherchen im Generallandesarchiv Karlsruhe im Sommer 2018: Zwei Akten beinhalten dort die Korrespondenz zur Beantragung und Herstellung der Abgüsse sowie zu ihrem Transport nach Heidelberg. Die notwendige Konsequenz war 2019 ein mehrwöchiger Rumänienurlaub, bei dem ich mir nicht nur die originalen Bauteile und die Rekonstruktion des Tropaeum Traiani in Adamklissi anschauen konnte, sondern mich auch ein wenig in die hübschen Städtchen Siebenbürgens und die Landschaft der Karpaten verliebte.

Diese Reise war die Inspiration dafür, ein studentisches Ausstellungsprojekt umzusetzen, das als gemeinsame Exkursion den Weg der Abgüsse von Heidelberg bis nach Bukarest und Adamklissi zurückwandert und unterwegs für jeweils einen Tag an einem Ort gezeigt wird. Für das Format der Pop-up-Ausstellung, die klein und mobil ist, ließ sich die Universität Heidelberg schnell gewinnen, so dass zwei Seminare anvisiert werden konnten: Eine praktische Übung im Wintersemester 2019/2020 zusammen mit Jürgen Süß diente der Erstellung einer digitalen Applikation zur Architektur und Geschichte des Tropaeum Traiani, eine

DE

reconstrucția monumentului Tropaeum Traiani din Adamclisi, ci m-am îndrăgostit puțin și de frumoasele orașe din Transilvania și de peisajul Carpaților.

Această călătorie a fost inspirația pentru realizarea unui proiect de expoziție studentească, care, sub forma unei excursii, face drumul înapoi al mulajelor de la Heidelberg la București și Adamclisi și este prezentat în fiecare pentru o zi. Universitatea Heidelberg a putut fi ușor convinsă de formatul expoziției pop-up, care este mică și mobilă, astfel încât să poată fi organizate două seminarii: Un exercițiu practic în semestrul de iarnă 2019/2020 împreună cu Jürgen Süß, a servit la crearea unei aplicații digitale despre arhitectura și istoria monumentului Tropaeum Traiani, un al doilea exercițiu în semestrul de vară 2020 împreună cu Tanja Penter de la Departamentul de Istorie a Europei de Est al Institutului de Istorie, s-a ocupat cu conținutul expoziției propriu-zise. Toate textele expoziției au fost pregătite de și împreună cu studenții.

Despre acest volum

Volumul actual nu este un catalog expozițional în sensul convențional, deoarece expoziția pop-up nu se bazează pe obiecte de expoziție propriu-zise, ci pe informații din texte și imagini. Astfel publicația este un volum însoțitor pentru aprofundarea aspectelor individuale. Autorii săi provin din domeniile istoriei artei, arheologiei clasice și istoriei antice. În conformitate cu natura trilingvă a expoziției, această carte este

RO

love with Transylvanian cities and the Carpathian landscapes.

These experiences were the source of inspiration for the pop-up exhibition to be designed together with students. The aim was to travel the original route of the plaster casts back from Heidelberg to Bucharest and Adamclisi as a joint excursion and to let the exhibition pop-up for one day at each place. The flexible concept of a small and mobile exhibition quickly found such support at the University of Heidelberg that two successive seminars on applied museum sciences could be conducted. The first seminar in the winter of 2019/2020, co-taught by Jürgen Süß, was a digital application on the way the architecture and history of the Tropaeum Traiani was designed. In the second seminar in 2020, co-taught by Tanja Penter from the Department of Eastern European History, we worked out the contents of the exhibition. The students wrote or contributed to all of the exhibition's texts.

About this Book

Since the pop-up exhibition does not work with actual exhibits but rather with (analogue and digital) texts and images, this book is not a real exhibition catalogue but rather an accompanying book which offers further reading on individual topics. Its authors have backgrounds in Art History, Classical Archaeology, and Ancient History. This book, like the exhibition, is trilingual: German, Romanian, and English. The

EN

zweite Übung im Sommersemester 2020 zusammen mit Tanja Penter von der Abteilung für Osteuropäische Geschichte des Historischen Seminars den Inhalten der eigentlichen Ausstellung. Alle Ausstellungstexte sind also von und mit Studierenden erarbeitet worden.

Zu diesem Buch

Da die Pop-up-Ausstellung nicht auf eigentliche Ausstellungsobjekte, sondern auf Informationen in Texten und Bildern setzt, ist der vorliegende Band kein Ausstellungskatalog im herkömmlichen Sinn, sondern ein Begleitband zur Vertiefung einzelner Aspekte. Seine Autor:innen stammen aus den Bereichen der Kunstgeschichte, Klassischen Archäologie und Alten Geschichte. Der Dreisprachigkeit der Ausstellung entsprechend, ist auch dieses Buch in den drei Ausstellungssprachen Deutsch, Rumänisch und Englisch verfasst. Die Übersetzungen entsprechen sich dabei nicht immer ganz genau, da zum besseren Verständnis der Leser:innen Personen, Institutionen und Ereignisse in den jeweils anderen Sprachen zusätzlich erklärt werden.

Die Beiträge sind chronologisch geordnet und beschäftigen sich zunächst mit dem Originalmonument (Alexandru Barnea † und Polly Lohmann) und seinem historischen Kontext (Christian Witschel). Da das Tropaeum Traiani per se politisch ist, weil es als Siegesmonument der Römer über die Daker errichtet wurde, ist dieser Entstehungskontext zentral für das Verständnis seiner

DE

scrisă și ea în cele trei limbi ale expoziției, germană, română și engleză. Traducerile nu corespund întotdeauna cu exactitate, deoarece, pentru o mai bună înțelegere a cititorilor, oamenii, instituțiile și evenimentele sunt explicate adițional în celelalte limbi.

Articolele sunt ordonate cronologic și tratează monumentul original (Alexandru Barnea † și Polly Lohmann) și contextul său istoric (Christian Witschel). Monumentul Tropaeum Traiani este politic în sine, deoarece a fost construit ca monument triumfal de către romani în urma victoriei asupra dacilor, acest context de dezvoltare fiind esențial pentru înțelegerea recepției sale ulterioare. Următoarele două contribuții abordează cooperarea arheologică dintre ocupanți și ocupați în timpul Primului Război Mondial (Robert Born) și, pe acest fundal, istoria mulajelor de la Heidelberg (Polly Lohmann). În acest context, textul lui Henry Keazor servește în a oferi o înțelegere generală a conceptului de mulaje și copii: Pentru ce sunt făcute? Care este valoarea lor pentru cercetarea și predarea arheologică și istorică a artei – și ca obiecte independente? În cele din urmă, Adriana Panaite și Gabriel Talmațchi explică săpăturile și cercetările actuale de la Adamclisi, iar Adriana Panaite și Alexandru Barnea se dedică recepției Tropaeum-ului original până în prezent, dovedind că unele narațiuni ideologice au fost variate doar minimal în contextul schimbării sistemelor politice. Cu toate acestea, expoziția și volumul de față nu se percep pe sine înseși ca indicatori pentru alții sau pentru oamenii de știință

RO

versions in the different languages are not always one hundred per cent equivalent because things are explained differently, depending on the language.

The articles are presented in chronological order. They deal with the original monument (Alexandru Barnea † and Polly Lohmann) and its historical context (Christian Witschel). As a monument celebrating the Roman victory over the Dacians, the Tropaeum Traiani is inherently political; this background information is, therefore, necessary in order to understand the history of its reception. The following two contributions focus on archaeological cooperation between the occupiers and the occupied during the First World War (Robert Born) as well as the history of the Heidelberg plaster casts (Polly Lohmann). In this context, the contribution by Henry Keazor explains the concept of plaster casts and copies, answering questions like: Why are they made? What is their value for research and teaching in the fields of archaeology and art history? Do they have a value on their own? Gabriel Talmațchi and Adriana Panaite illustrate the latest excavation and research projects in Adamclisi. Additionally, Adriana Panaite and Alexandru Barnea address how the reception of the Tropaeum Traiani through time demonstrates that some ideological narratives did not change, despite the change of the political system. Nonetheless, the exhibition and this book do not mean to point a finger at others, especially former scholars, because it would be presumptuous to believe that we too are not just

EN

späteren Rezeption. Die beiden anschließenden Beiträge thematisieren die archäologischen Kooperationen von Besatzern und Besetzten im Ersten Weltkrieg (Robert Born) sowie, vor diesem Hintergrund, die Geschichte der Heidelberger Abgüsse (Polly Lohmann). In diesem Zusammenhang dient der Text Henry Keazors dem allgemeinen Verständnis des Konzepts von Gipsabgüssen und Kopien: Wozu werden sie hergestellt? Was ist ihr Wert für die archäologische und kunsthistorische Forschung und Lehre – und als eigenständige Objekte? Adriana Panaite und Gabriel Talmațchi erläutern schließlich aktuelle Grabungen und Forschungen in Adamklissi, und Adriana Panaite und Alexandru Barnea widmen sich der Rezeption des originalen Tropaeum bis heute, wobei sie aufzeigen, dass sich bei wechselnden politischen Systemen manche ideologischen Narrative kaum verändert haben. Dennoch verstehen sich die Ausstellung und dieses Buch nicht als Fingerzeigen auf Andere, und auf frühere Wissenschaftler – denn es wäre vermessen, zu denken, dass wir nicht selbst auch nur ›Kinder unserer Zeit‹ sind. Deshalb kann das Beispiel des Tropaeum Traiani uns einmal mehr an das Ethos und die Aufgabe der Wissenschaft als objektive Instanz erinnern.

Danksagung

Adriana Panaite war die erste ›Verbündete‹ für dieses Projekt, das sie von Anfang an auf vielfältige Weise unterstützt hat – organisatorisch, durch

DE

anteriori – deoarece ar fi pretențios să pretindem că nu suntem și noi la rândul nostru, doar ›copiii timpului nostru‹. Prin urmare, exemplul monumentului Tropaeum Traiani ne poate aminti încă o dată de etosul și sarcina științei ca autoritate obiectivă.

Mulțumiri

Adriana Panaite a fost primul ›aliat‹ al acestui proiect, pe care l-a susținut încă de la început într-o varietate de moduri – din punct de vedere organizatoric, prin găsierea persoanelor de contact, prin traduceri și punerea la dispoziție a imaginilor. Jürgen Süß a implementat cu mare angajament concepția și crearea aplicației digitale, modelul 3D al monumentului Tropaeum Traiani și numeroase hărți și grafici.

Sascha Marschner a sprijinit întreaga organizare și editare a textului ca asistent auxiliar; Procedând astfel, el a atenat, de asemenea, incertitudinile și întârzierile din program, nu în ultimul rând din cauza crizei generată de pandemia de COVID-19. Petra Olosz și Keith Breitwieser au gestionat cu multă dedicare traducerile cuprinzătoare în limbile română și engleză. Christian Witschel, Diamantis Panagiotopoulos și Nele Schneidereit au acceptat imediat cu entuziasm provocarea acestui proiect. Acest lucru a permis finanțarea prin Field of Focus III al Universității Heidelberg. Robert Born a adus o contribuție esențială în materie de lingvistică și terminologie. Tanja Penter a însoțit și

RO

products of our time. The example of the Tropaeum Traiani can therefore help to remind us of the ethos and role of science as an objective entity.

Acknowledgements

Adriana Panaite was the first ›ally‹ who has, from the very beginning, supported this project in many ways. Among other things, she provided organisational help, facilitated contacts, translated texts, and contributed images for use in this endeavour. Jürgen Süß has invested an enormous amount of time and energy in the concept and design of the digital application, the 3D model of the Tropaeum Traiani, and the drawing of maps and graphics.

Sascha Marschner has, as a student assistant, helped with the overall organisation of the exhibition tour and the text editing. He also compensated for the unfathomable and the postponements due to the Corona crisis with spontaneous work shifts. Petra Olosz and Keith Breitwieser handled the large task of the Romanian and English translations. Christian Witschel, Diamantis Panagiotopoulos, and Nele Schneidereit have supported the idea for the exhibition project and made funding through the Field of Focus III of the University of Heidelberg possible. Robert Born generously shared his knowledge and also provided valuable help with language and terminology questions. Tanja Penter assisted and advised the content production of the exhibition.

EN

Kontaktvermittlung, mit Übersetzungen und Bereitstellung von Bildmaterial. Jürgen Süß hat die Konzeption und Erstellung der digitalen Applikation, des 3D-Modells des Tropaeum Traiani und zahlreicher Karten und Grafiken mit großem Einsatz umgesetzt.

Sascha Marschner hat als Hilfskraft die gesamte Organisation und die Textredaktion unterstützt; dabei hat er auch die Unwägbarkeiten und Verschiebungen im Zeitplan, nicht zuletzt durch die Coronakrise, mit aufgefangen. Petra Olosz und Keith Breitwieser haben die umfangreichen rumänischen und englischen Übersetzungen mit großem Engagement gestemmt. Christian Witschel, Diamantis Panagiotopoulos und Nele Schneiderit haben die erste Idee für das Projekt sofort begeistert aufgegriffen; so wurde eine Förderung durch das Field of Focus III der Universität Heidelberg ermöglicht. Robert Born hat mit vielerlei inhaltlichen Hinweisen und sprachlichen wie terminologischen Fragen geholfen. Tanja Penter hat das Seminar und die Erstellung der Ausstellungstexte inhaltlich begleitet und beraten.

Das Generallandesarchiv Karlsruhe und das Universitätsarchiv Heidelberg haben Aktenmaterial und Bilder zur Verfügung gestellt, die Heidelberger Universitätsbibliothek hat die Publikation über Propylaeum ermöglicht. Zahlreiche Kolleginnen und Kollegen haben die Kooperation mit ihren Institutionen als Ausstellungsorte möglich gemacht, darunter Gabriel Talmațchi, Ioan Opriș, Marion Meyer und Georg Plattner. Michaela Böttner begleitete die nicht

DE

a consiliat conținutul seminarului și crearea textelor expoziționale.

Arhivele Generale de Stat din Karlsruhe și Arhivele Universității Heidelberg au pus la dispoziție fișiere și imagini, iar Biblioteca Universității Heidelberg a făcut posibilă publicarea prin Propylaeum. Numeroși colegi au făcut posibilă cooperarea cu instituțiile lor ca locații pentru expoziție, printre care Gabriel Talmațchi, Ioan Opriș, Marion Meyer și Georg Plattner. Michaela Böttner a însoțit organizarea destul de complicată a proiectului, Nicolai Dollt a contribuit în mare măsură cu idei creative în conceperea acestui volum. Johanna Baumgärtel, Friederike Elias și Kevin Licht au inițiat sprijinul filmului pentru proiect. Edda Binder-Iijima, Christian Kolb, Gabriel Meyer, Edith Olosz și Mehtap Sünter au ușurat prin ajutorul lor realizarea proiectului.

Mulțumiri speciale sunt adresate studenților exercițiului practic pentru munca lor dedicată în concepția expoziției Rouven Bälz, Jakob Bauer, Marco Böhm, Felix Böttcher, Elena Bott, Patrick Dörr, Andrea Lembens, Sebastian Mesch, Sebastian Rohleder, Fritz Sauerteig, Julia Stübe, Eszter Toldi și Fabian Simon Zink, și studenților exercițiului practic pentru concepția aplicației digitale Jessica Baader, Desiree Fohr, Kim Jungkamp, Tristan Heuer, Hendrik Melchers, Simon Mensing, Rebecca Nuszbaum, Ricarda Röthlingshöfer și Jennifer Wicher, precum și autorilor volumului de față.

RO

The General State Archive in Karlsruhe and the Heidelberg University Archive offered access to research materials and images, where the Heidelberg University Library accepted the publication via Propylaeum. Among many other colleagues, Gabriel Talmațchi, Ioan Opriș, Marion Meyer, and Georg Plattner facilitated cooperation with various institutions and exhibition venues. Michaela Böttner managed the administration of the project, Nicolai Dollt layouted the catalogue and implemented creative ideas. Johanna Baumgärtel, Friederike Elias and Kevin Licht initiated the filming of the entire project. Edda Binder-Iijima, Christian Kolb, Gabriel Meyer, Edith Olosz and Mehtap Sünter eased the progression of this project in various ways.

Special thanks goes to the dedicated students who participated in the making of the exhibition (Rouven Bälz, Jakob Bauer, Marco Böhm, Felix Böttcher, Elena Bott, Patrick Dörr, Andrea Lembens, Sebastian Mesch, Sebastian Rohleder, Fritz Sauerteig, Julia Stübe, Eszter Toldi, Fabian Simon Zink), the students who worked on the conception of the digital app (Jessica Baader, Desiree Fohr, Kim Jungkamp, Tristan Heuer, Hendrik Melchers, Simon Mensing, Rebecca Nuszbaum, Ricarda Röthlingshöfer, Jennifer Wicher), as well as the contributing authors of this book.

EN

unkomplizierte Organisation des Projekts, Nicolai Dollt setzte mit kreativen Ideen die Gestaltung dieses Bandes um. Johanna Baumgärtel, Friederike Elias und Kevin Licht initiierten die filmische Begleitung des Projekts. Edda Binder-Iijima, Christian Kolb, Gabriel Meyer, Edith Olosz und Mehtap Sünter haben durch ihre Hilfe die Umsetzung des Projekts erleichtert.

Besonders gedankt für ihre engagierte Mitarbeit sei den Studierenden der Praktischen Übung zur Ausstellungsgestaltung Rouven Bälz, Jakob Bauer, Marco Böhm, Felix Böttcher, Elena Bott, Patrick Dörr, Andrea Lembens, Sebastian Mesch, Sebastian Rohleder, Fritz Sauerteig, Julia Stübe, Eszter Toldi und Fabian Simon Zink, den Studierenden der Praktischen Übung zur Konzeption der digitalen App Jessica Baader, Desi-ree Fohr, Kim Jungkamp, Tristan Heuer, Hendrik Melchers, Simon Mensing, Rebecca Nuszbaum, Ricarda Röthlingshöfer und Jennifer Wicher, ebenso wie den Autorinnen und Autoren dieses Buches.

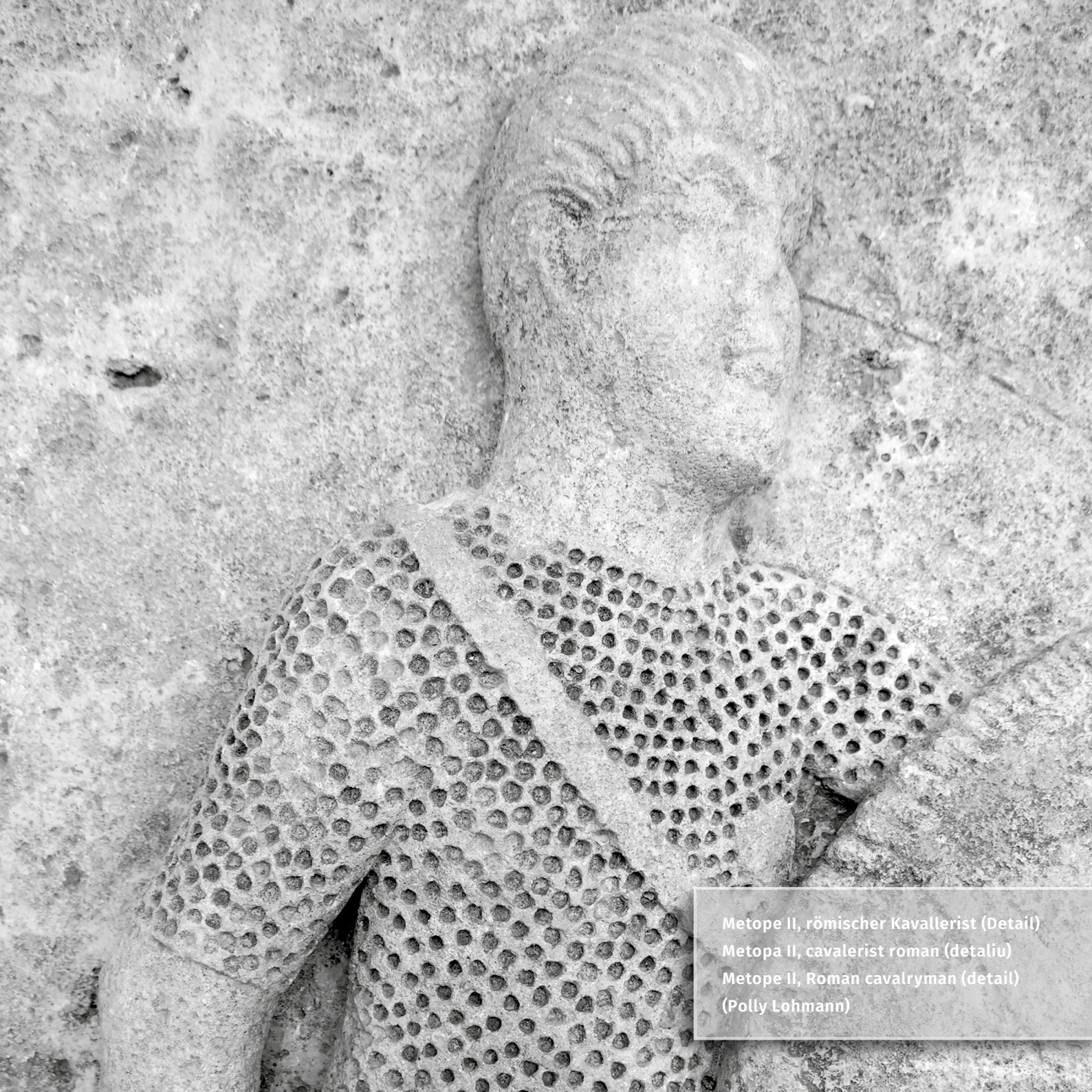
DE

Zitierte Literatur | Literatura citată | Cited Works

- [1] S. Berger – C. Conrad (2015), *The Past as History. National Identity and Historical Consciousness in Modern Europe* (Basingstoke).
- [2] J. Breuilly, ed. (2013), *The Oxford Handbook of Nationalism* (Oxford).
- [3] K. Brodersen (2020), *Dacia Felix. Das antike Rumänien im Brennpunkt der Kulturen* (Darmstadt).
- [4] M. Diaz-Andreu (2007), *A World History of Nineteenth Century Archaeology. Nationalism, Colonialism, and the Past*, *Oxford Studies in the History of Archaeology* (Oxford).
- [5] M. Diaz-Andreu – T. Champion, eds. (1996), *Nationalism and Archaeology in Europe* (London).
- [6] T. Fögen – R. Warren, eds. (2016), *Graeco-Roman Antiquity and the Idea of Nationalism in the 19th Century. Case-Studies* (Berlin – Boston).
- [7] Y. Hamilakis (1996), *Through the Looking Glass. Nationalism, Archaeology and the Politics of Identity*, *Antiquity* 70, 975–978.
- [8] E. R. Hanscam (2017), *Frontiers of Romania. Nationalism and the Ideological Space of the Roman Limes*, *Ex Novo Journal of Archaeology* 2, 63–83.
- [9] P. L. Kohl (1998), *Nationalism and Archaeology. On the Constructions of Nations and the Reconstructions of the Remote Past*, *Annual Review of Anthropology* 27, 223–246.
- [10] C. G. Krüger – M. Lindner, eds. (2009), *Nationalismus und Antikenrezeption* (Oldenburg).
- [11] R. McGuire (2008), *Archaeology as Political Action* (Berkeley).
- [12] T. Meier (2019), *Archäologie und die Pflicht zum Politischen. Die Berner Erklärung der European Association of Archaeologists*, *Archäologische Informationen* 42, 267–275.
- [13] H. Parzinger (2012), *Archäologie und Politik. Eine Wissenschaft und ihr Weg zum kulturpolitischen Global Player* (Münster).
- [14] C. N. Popa (2019), *The Responsibility of European Archaeologists*, *European Journal of Archaeology* 22.2, 1–14.
- [15] C. Trümpler (2008), *Das große Spiel. Archäologie und Politik zur Zeit des Kolonialismus (1860–1940)* (Cologne).
- [16] F. Carlà-Uhink (2019), *Die Tabula Traiana und Drăgans Decebalus. Symbolische Auseinandersetzungen zwischen Serbien und Rumänien an der Donau*, in: F. Carlà-Uhink – M. Gori, eds., *Modern Identities and Classical Antiquity*, *Thersites* 10, 94–127.

Metope I, römischer Kavallerist (Detail)
Metopa I, cavalerist roman (detaliu)
Metope I, Roman cavalryman (detail)
(Polly Lohmann)

Metope II, römischer Kavallerist (Detail)
Metopa II, cavalerist roman (detaliu)
Metope II, Roman cavalryman (detail)
(Polly Lohmann)

Tropaeum Traiani,
Rekonstruktion heute

Tropaeum Traiani,
reconstrucția în prezent

Tropaeum Traiani,
reconstruction at present
(Polly Lohmann)

